

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ενότητα: Το Κριτικό Παράδειγμα και οι συνεπαγωγές του για
τη διδασκαλία

Διδάσκων: Κατσαρού Ελένη
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα*** (***Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece***)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Κριτική Εκπαίδευση
&
Επιπτώσεις για τη διδασκαλία και
την εκπαιδευτική έρευνα.

4^η παράδοση

Κριτική Εκπαίδευση

- Μετασχηματιστική
- Κριτική = χειραφετική
- Προϋποθέτει ενδυνάμωση
- Πολιτικός χαρακτήρας
- Ανταπόκριση στις κοινωνικές συνθήκες στα τέλη 20^{ου} και αρχές 21^{ου} αι.: παγκοσμιοποίηση, πολυπολιτισμικότητα, νέες τεχνολογίες, αλλαγές στη φύση της εργασίας και στην ιδιότητα του πολίτη.

Χαρακτηριστικά

- Αρχιτεκτονική: Παντού και πάντα. Όχι πια τοίχοι.
- Επικοινωνιακή διάσταση: οριζόντια, άμεση, ζωντανή, διαρκής, ανατροφοδοτική.
- Από την διαδικασία στη διαδραστικότητα.
- Έμφαση στη διαφορετικότητα – συμπερίληψη
- Έμφαση στη συνεργασία και την άμεση συμμετοχή. Συνεργατική μάθηση. Αυτενέργεια.
- Μαθησιακή κοινότητα.
- Αμφισβήτηση απέναντι στις πηγές.
- Μαθητής: δημιουργός της γνώσης

Χαρακτηριστικά (συνέχεια)

- Η νέα μάθηση είναι κατ' εξοχήν διεπιστημονική.
- Πηγές γνώσης: όχι αποκλειστικά γραπτός ή προφορικός λόγος ή μαθηματικοί τύποι, αλλά σύνθετες αναπαραστάσεις, αξία εικονιστικού μηνύματος.
- Έμφαση στη μεταγνώση.
- Μαθητές: Άτομα δημιουργικά και καινοτόμα, που κρίνουν, αμφισβητούν, παράγουν διαφορετικά νοήματα.

Ρόλος εκπαιδευτικού

- Δεν είναι ο ειδικός που κατέχει τη γνώση και τη μεταδίδει ή καθοδηγεί τους μαθ. να την ανακαλύψουν.
- Σχεδιάζει περιβάλλοντα νοηματοδότησης, δημιουργεί διαβαθμισμένα πλαίσια μάθησης.
- Διευκολύνει τη μάθηση και συν-αξιολογεί μαζί με τους μαθητές του.

Κίνημα Κριτικής Παιδαγωγικής

- Ριζοσπαστικό κίνημα διότι μεταφέρει τη συζήτηση για τη γνώση και την εγκυρότητά της στην εκπαιδευτική πράξη και στο ρόλο των εκπαιδευτικών **σε μια προοπτική προόδου και χειραφέτησης.**

Σταθμοί - εκπρόσωποι

- Πρόκειται για μια παιδαγωγική πρόταση, που εμφανίζεται ως **θεωρητικό ρεύμα στις αρχές της δεκαετίας του 1970**. Διαμορφώθηκε όμως σε κίνημα και γνώρισε μεγαλύτερη ανάπτυξη **κατά τη δεκαετία του 1980** με ηγετικές μορφές τους **Freire, Apple, Giroux, Aronowitz & McLaren**

Κριτική Παιδαγωγική

- Γιατί κριτική;
- Το σχολείο επιχειρεί πάντοτε “*μια εισαγωγή σε, προετοιμασία για, και νομιμοποίηση συγκεκριμένων μορφών ζωής*” (McLaren 1989)
- ΑΠ ως κοινωνική κατασκευή σχεδιάστηκε στη βάση ανθρώπινων σκοπιμοτήτων → θεώρηση του ΑΠ δεν μπορεί παρά να σχετίζεται άμεσα με την κυρίαρχη ιδεολογία, η οποία παράγει και τα **κυρίαρχα νοήματα**, που μέσω της εκπαίδευσης τείνουμε να τα θεωρούμε ως φυσικά και κοινώς αποδεκτά (McLaren 1989)

Στόχοι του κινήματος

- Αυτό που ενοποιεί το κίνημα της κριτικής παιδαγωγικής, που δεν συνιστά ένα ομοιογενές σύνολο ιδεών, είναι οι κοινοί στόχοι: *«να ενδυναμώσουν τους ανίσχυρους και να μετασχηματίσουν τις υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες και αδικίες»* (McLaren, 2010/2007: 281). Σε μια τέτοια προοπτική επιχειρείται η συστηματική σύνδεση της εκπαίδευσης με την πολιτική στην κατεύθυνση της προάσπισης του δημοκρατικού σχολείου

Στόχοι

- Οι εκπαιδευτικοί να δημιουργήσουν στις τάξεις χώρους ελευθερίας και να καλέσουν τους μαθητές να γίνουν φορείς μετασχηματισμού και ελπίδας (McLaren 2010/2007: 279).

Στόχοι

- Έτσι για τους κριτικούς παιδαγωγούς τα σχολεία πρέπει να μετατραπούν από μηχανισμοί ταξινόμησης, που ευνοούν συγκεκριμένες ομάδες μαθητών με βάση τη φυλή, την κοινωνική τάξη και το φύλο, σε φορείς προσωπικής και κοινωνικής ενδυνάμωσης όλων των μαθητών και κυρίως των μη προνομιούχων και των μη ευνοημένων στην προοπτική της ισότητας και της χειραφέτησης (McLaren, 2010/2007: 279).

Ενδυνάμωση

- Σύμφωνα με τον McLaren ενδυνάμωση *«σημαίνει όχι μόνο παροχή βοήθειας στους μαθητές, ώστε να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν τον κόσμο γύρω τους, αλλά και να τους καταστήσουμε ικανούς να εξασκήσουν το θάρρος εκείνο το οποίο χρειάζονται για να αλλάξουν την κοινωνική τάξη πραγμάτων, όπου αυτό είναι αναγκαίο»* (McLaren, 2010/2007: 316).

Ρόλος εκπαιδευτικών

- Οι εκπαιδευτικοί δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως επιδέξιοι τεχνικοί, αλλά ως πολιτισμικοί εργάτες (Freire, 1977/1972) και αναμορφωτές διανοούμενοι (Aronowitz & Giroux, 2010b/1986). Με αυτή τους την ιδιότητα πρέπει να προσεγγίσουν ως ιδεολογικά και πολιτικά προσδιορισμένες τόσο τις σχέσεις που αναπτύσσονται στο σχολείο όσο και την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία.

Από την κριτική στη δυνατότητα

- η εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να αποκαλύψει και στη συνέχεια, στο πλαίσιο της αντίστασης στην κυρίαρχη ιδεολογία, να υπονομεύσει αφενός συμβατικές μορφές κατανόησης και αφετέρου τις αντιδημοκρατικές, ρατσιστικές και άνισες κοινωνικές σχέσεις που αυτές υποστηρίζουν και νομιμοποιούν.

Παραπρόγραμμα

- *«η σιωπηλή διδασκαλία στους μαθητές των αξιών, των αντιλήψεων και των ιδεών που προβάλλονται με τη συμμετοχή του μαθητή και με την αντιμετώπιση των θεσμικών προσδοκιών και τη ρουτίνα της σχολικής εργασίας» (Apple 1979)*

Στόχοι και διαδικασίες Παραπρογράμματος

- Κατά ένα μεγάλο μέρος όμως, η αναπαραγωγή των αξιών και των πεποιθήσεων της κοινωνίας μέσα στο σχολικό σύστημα γίνεται με το λεγόμενο παραπρόγραμμα ή κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα (hidden curriculum), το οποίο δρα παράλληλα με το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα.

Ο όρος “λανθάνον” ή “κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα” αναφέρεται σε εκείνες τις πλευρές μάθησης που είναι ανεπίσημες ή, συχνά, μη συνειδητές. Τέτοιες είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου, οι κανόνες του, ο καθημερινός ρυθμός του και γενικά όλα όσα γίνονται και εκφράζονται πέραν του αυστηρού τμήματος της διδασκαλίας, αλλά ακόμη και μέσα σ’ αυτήν. Φορείς του είναι κυρίως οι στάσεις των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών, των γονέων τους και της “κοινής γνώμης”.

Παράδειγμα 1

- Μία φιλόλογος σε ένα Γυμνάσιο σε συνοικία του κέντρου της Αθήνας, στο οποίο φοιτούν πολλά αλλοδαπά παιδιά, αποφασίζει να αναπτύξει ένα πρόγραμμα φιλιανγνωσίας. Ζητά λοιπόν από τα παιδιά να φέρουν την επόμενη εβδομάδα ένα αγαπημένο τους βιβλίο από το σπίτι. Προγραμματίζει μάλιστα τα παιδιά με τη σειρά να παρουσιάζουν αυτό το βιβλίο στους υπολοίπους... Καθώς τους εξηγεί, αισθάνεται ότι κάποια παιδιά φαίνονται μαζεμένα, ίσως και αμήχανα. Γι' αυτό επισημαίνει ότι θα φέρουν βιβλία όσοι έχουν...

Τι ζητήματα προκύπτουν;

?

Πού οφείλεται η στάση της εκπαιδευτικού;

- Κάποιοι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν τους αλλοδαπούς όχι μόνο ως διαφορετικούς αλλά και ως «πρόβλημα» για την απρόσκοπτη εξέλιξη της διαδικασίας.
- Έτσι εργάζονται κυρίως με τα ημεδαπά αφήνοντας σιωπηλά τα υπόλοιπα παιδιά ή οδηγώντας τα έμμεσα σε «παραβατική» συμπεριφορά.

Εναλλακτική πρόταση της Κριτικής Παιδαγωγικής

- οι κριτικοί παιδαγωγοί δημιουργούν εκείνες τις παιδαγωγικές συνθήκες που επιτρέπουν στους καταπιεσμένους και αποκλεισμένους **να πουν τις δικές τους ιστορίες**, να συγκροτήσουν τον κόσμο τους παράγοντας **τις δικές τους αφηγήσεις**, να αρθρώσουν τελικά και να αναγνωρίσουν **τη δική τους φωνή**

Παιδαγωγικές προεκτάσεις

- Σύμφωνα με σύγχρονα επιστημονικά ερευνητικά πορίσματα δημιουργείται πραγματική επιθυμία για μάθηση στα παιδιά όταν αισθάνονται ότι αναγνωρίζεται το βίωμά τους και η αξία τους και όταν σε αυτή την διαδικασία μπορούν να καταθέσουν τις εμπειρίες τους.
- Έτσι αναγνωρίζεται η πολιτισμική τους ταυτότητα και νιώθουν ότι μπορούν να αναζητήσουν το χώρο να δράσουν και να παρέμβουν στη διαδικασία διερευνώντας, διατυπώνοντας απορίες αλλά και δοκιμάζοντας μαζί με τους άλλους και σε αλληλεπίδραση μαζί τους λύσεις και διευρύνοντας τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντά τους.

Παράδειγμα 2

- Ένας εκπαιδευτικός σε ένα Λύκειο αποφασίζει να ασχοληθεί με στερεότυπες και ρατσιστικές αντιλήψεις. Διαβάστε την αφήγησή του:
- «21 Μαρτίου είναι η ημέρα κατά του ρατσισμού. Για πρώτη φορά στις 21 Μαρτίου 2013 καθιερώθηκε στο ελληνικό σχολείο να γίνεται κάτι για την ημέρα αυτή. Στο πλαίσιο αυτό αποφάσισα να προτείνω στους μαθητές και τις μαθήτριες του Β2 να συνεχίσουν μια ιστορία. Συγκεκριμένα, τους έδωσα την αρχή ενός κειμένου του Γκάζμεντ Καπλάνι με τίτλο «Με λένε Μιχάλη» και τους ζήτησα να συνεχίσουν την ιστορία του Μιχάλη με εμπειρίες δικές τους. Έγραψαν όλοι και όλες με συγκινητικό ενδιαφέρον. Αυτές τις «ιστορίες» παρουσιάζουμε στη συνέχεια, πλαισιωμένες από το κείμενο του Γκ. Καπλάνι».

Ερωτήματα

- Ποιο ρόλο αναλαμβάνει ο εκπαιδευτικός;

Για την κριτική Παιδαγωγική...

οι εκπαιδευτικοί είναι:

- Πολιτισμικοί εργάτες
- Αναμορφωτές διανοούμενοι

Ερώτημα

- Σε τι μετέτρεψε την τάξη του;
- Σε χώρο, όπου οι εκπαιδευτικοί **από ενεργούμενα του συστήματος μετατρέπονται σε πολιτισμικούς και πολιτικούς δράστες, που μετατρέπουν τις τάξεις σε χώρους αμφισβήτησης των κυρίαρχων πατριαρχικών, ρατσιστικών και εθνικιστικών ιδεολογιών και πρακτικών.**

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν...

- να αναπτύξουν «παιδαγωγικές μορφές που ενσωματώνουν τη **διαφορά**, την **πολλαπλότητα** και τη **γλώσσα της καθημερινότητας** ως κεντρικά στοιχεία στην παραγωγή και τη νομιμοποίηση της μάθησης»
- με αφετηριακό παιδαγωγικά σημείο τα **πολιτισμικά, φυλετικά, ταξικά, ιστορικά και έμφυλα περιβάλλοντα**

Ερώτημα

- Ποιος ο στόχος του;
- Διαμόρφωση κριτικών και ενεργών πολιτών

Ερώτημα

- Ποια μέσα χρησιμοποίησε;

Μέσα

- **Κριτικός αναστοχασμός και η δράση, που θα βοηθήσουν τους μαθητές «να αναπτύξουν μια βαθιά και μακροχρόνια πίστη στον αγώνα για να ξεπεράσουν τις αδικίες και να αλλάξουν τους εαυτούς τους»**

Βασική αντίληψη

- η γλώσσα δεν αποτελεί ένα *«ουδέτερο και αντικειμενικό κανάλι για την περιγραφή του ‘πραγματικού κόσμου’»*
- Αμφισβητούν την κυρίαρχη αντίληψη αντιμετωπίζοντας την ως μορφή ελέγχου και κυριαρχίας

Αποτέλεσμα

- Με αυτό τον τρόπο, εστιάζοντας σε ζητήματα διαφοράς **«με έναν ηθικά αμφισβητησιακό και πολιτικά μετασχηματιστικό τρόπο» (Giroux)**, οι κριτικοί παιδαγωγοί δημιουργούν εκείνες τις παιδαγωγικές συνθήκες που επιτρέπουν στους καταπιεσμένους και αποκλεισμένους να πουν τις δικές τους ιστορίες, να συγκροτήσουν τον κόσμο τους παράγοντας τις δικές τους αφηγήσεις, να αρθρώσουν τελικά και να αναγνωρίσουν τη δική τους φωνή (Apple).

Φωνή μαθητών

- ο όρος «**φωνή**» συνδέεται με τη **συμμετοχή** και την **ενδυνάμωση** και αφορά το επίπεδο **συμμετοχής** των μαθητών και τους τρόπους με τους οποίους τους δίνεται η **δυνατότητα να την εκφράσουν**.

Παράδειγμα 3

- Οι μαθητές παρακολουθούν μια σκηνή από μια ταινία: ένας μαύρος ιθαγενής βρίσκεται ξαφνικά σε μια δυτική πόλη και πηγαίνει σε ένα κατάστημα και παίρνει τρόφιμα χωρίς να τα πληρώσει, διότι έτσι συνηθιζόταν στον τόπο που μεγάλωσε. Ο καταστηματάρχης καλεί την αστυνομία και ο μαύρος οδηγείται στο δικαστήριο.
- Οι μαθητές καλούνται κατά ομάδες να προετοιμάσουν τα επιχειρήματα υπεράσπισης και κατηγορίας του

Ερωτήματα

- Πού θα ανατρέξουν οι μαθητές για να προετοιμάσουν τα επιχειρήματα αυτά;
- Γιατί ο εκπαιδευτικός επιλέγει να τους ζητήσει αντιτιθέμενες πλευρές;
- Με ποιο κριτήριο οι μαθητές θα ορίσουν τις διαφορετικές στάσεις;
- Ποια είναι η παιδευτική αξία αυτής της δραστηριότητας;

Παιδαγωγική των ορίων

- η γλώσσα της κριτικής αντικαθιστά την αυταρχική γλώσσα της αποστήθισης

α. οι μαθητές μιλούν μέσα από τις δικές τους ιστορίες

β. αμφισβητούν τα θεμέλια πάνω στα οποία κατασκευάζονται και νομιμοποιούνται η γνώση και η εξουσία.

Προϋποθέσεις

- Αποδόμηση του ηγεμονικού λόγου του παραδοσιακού ΑΠ
- Επικύρωση των φωνών που φέρνουν μαζί τους στο σχολείο οι μαθητές, αλλά και την κριτική τους διερεύνηση.

Παιδαγωγικό πλαίσιο

- Ανοχή της διαφορετικότητας.
- Διερεύνηση των ποικίλων φωνών (υπονομεύεται έτσι η εικόνα του φυσικού και αυτονόητου).
- Κατασκευή αντιτιθέμενων αφηγήσεων, που μαρτυρούν διαφορετικές προσλήψεις της πραγματικότητας.

Αποτέλεσμα

- Οι μαθητές μέσα από την κριτική ανάγνωση εμπειριών και γλωσσών οικοδομούν τις δικές τους αφηγήσεις και ιστορίες.
- Κατανοούν καλύτερα την πολυπλοκότητα των παραδόσεων, των γνώσεων, των εμπειριών και των ιστοριών που φέρνουν στο σχολείο.
- Αναγνωρίζονται κάποιες από αυτές τις φωνές ως σφυρηλατούμενες σε σχέσεις αντιπαλότητας προς τις κυρίαρχες δομές εξουσίας.

Φάσεις ανάπτυξης

- Απομυθοποίηση των κυρίαρχων λόγων με ανάδειξη της ιστορικότητας και της κοινωνικότητάς τους
- Ανάλυση ιδεολογιών & δυνατότητα προβολής και υπεράσπισης των δικών τους λόγων
- Ανάπτυξη και δοκιμή πρακτικών μετασχηματισμού του κοινωνικού συστήματος

Ανάδειξη και κριτική διερεύνηση της φωνής

- *«Η ανάπτυξη μιας παιδαγωγικής που παίρνει υπόψη της την έννοια της φωνής των μαθητών σημαίνει ανάπτυξη μιας κριτικά καταφατικής γλώσσας, που επεξεργάζεται τις εμπειρίες που οι μαθητές φέρνουν στην τάξη ταυτόχρονα μαζί με αυτές και σχετικά με αυτές. Αυτό σημαίνει ότι λαμβάνουμε υπόψη μας τις γλωσσικές μορφές, τους τρόπους τεκμηρίωσης, τις διαθέσεις, και τις ιστορίες που δίνουν στους μαθητές μια ενεργό φωνή στον ορισμό του κόσμου. **Αυτό επίσης σημαίνει επεξεργασία των εμπειριών τέτοιων μαθητών με στόχο να τους κάνει να διερευνήσουν και τις δυνάμεις τους και τις αδυναμίες τους».***

Giroux

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

